

**KONYA DELİBAŞ MEHMED İSYANI SIRASINDA İSYANCILARA
ESİR DÜŞEN HÂKİMİYET-İ MİLLİYE GAZETESİ MUHABİRİ
ENSARİ BÜLEND BEY'İN HATIRALARI
(MEMORIES OF ENSARİ BÜLEND BEY, THE CORRESPONDENT
OF *HÂKİMİ YET-İ MİLLİYE*, WHO WAS CAPTURED BY
REVOLTERS DURING KONYA REBELLION OF DELİBAŞ
MEHMED)**

Doç. Dr. Serpil SÜRMEĒİ*

ÖZET

Yukarıdaki hatıralar, Konya Delibaş Mehmed isyanı sırasında isyancılara esir düşen, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi Muhabiri Ensari Bülend Bey'e aittir.

Ensari Bülend Bey, 29 Eylül 1920'de gazetesine haber konusu bulmak üzere Afyonkarahisar'dan trenle Konya'ya geldi ve tren garının hemen yanında bulunan Bağdat Oteli'ne yerleşti. Ertesi gün çıktığı şehir gezisinde uzun zamandır görmediği yeğeni ile karşılaştı. Sohbet sırasında yeğeninden Konya'nın içinde bulunduğu durum ve şehirde o sırada çıkacak bir isyan hareketine dair güçlü söylentilerin olduğu haberini aldı. Fakat bu habere inanmadı. Ancak aynı otelde kalan Konya Mıntıka Kumandanı Avni Bey'le yaptığı görüşmede bu haberin doğru olduğunu öğrendi. 1 Ekim akşamı Avni Bey isyan hareketine karşı koymak üzere Alâeddin Tepe'ye gideceğini isterse kendisiyle gelmesini yada yakında bulunan Jandarma Mektebi'ne gitmesini tavsiye etti. Jandarma Mektebi'ne gitmeye karar veren Ensari Bülend Bey, yolda isyancılarla karşılaştı. Kısa bir çarpışmadan sonra koşarak Jandarma Mektebi'ne geldi. İsyancılara burada bulunan sınırlı kuvvetlerle birlikte karşı koydu. Ancak isyancıların binaya topluca saldırısı üzerine beraberindekilerle esir düştü. Dövülerek soyuldu ve Piri Paşa Dergâhı'na Konyalı diğer mağdurlarla birlikte hapsedildi. Esir kafilesiyle öldürülmek üzere şehrin 20 km dışında bataklık bir alana götürüldü. Bu sırada isyancıların başı Delibaş Mehmed'in gelmesi ve kendilerini Saraç Kemal'in şefaati üzerine affettiğini açıklamasıyla ölümden kurtuldu. Şehre döndükleri sırada Konya'ya askeri kuvvetlerin girdiğini öğrenen isyancıların kafileyi bırakıp kaçtıklarına şahit oldu.

Delibaş Mehmed isyanının özel bir kesitini canlı ve akıcı diyaloglarla aktaran bu hatıralar, ilginçtir ki, haber konusu bulmak için Konya'ya gelen bir muhabirin bizzat kendisinin haber konusu olmasıyla ilgilidir.

Anahtar Kelimeler: Ensari Bülend Bey, Delibaş Mehmed, Konya Mıntıka Kumandanı Avni Bey, İsyancılar ve Konya, Konya 1920

ABSTRACT

The memories above belong to Ensari Bülend Bey, the correspondent of *Hâkimiyet-i Milliye*, who was captured by revolters during Konya Rebellion of Delibaş Mehmed.

In order to find news for his newspaper, Ensari Bülend Bey came from Afyonkarahisar to Konya by train in September 29, 1920, and checked into Baghdad Hotel next to the railway station. In the city sightseeing tour he went on the following day, he met with his nephew whom he had never seen for a long time. During the chat, he received news from his nephew about the situation in Konya and strong rumours with regard to a rebellion movement that would break out in the city at that time. But he didn't believe in these news. In his meeting with Konya Zone Commander Avni Bey, who was staying in the same hotel, however, he learned that the news were correct. He suggested him to go with him or go to the nearby Gendarmerie School on condition that Avni Bey would want him to go to Alâeddin Tepe in order to resist to the rebellion movement on the evening of October 1. Having decided to go to the Gendarmerie School, Ensari Bülend Bey came across the

---

* Atatürk Üniv. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Öğretim Üyesi 25240 / Erzurum.

revolters on the road. After a short fighting, he escaped and came to the Gendarmerie School. He resisted to the revolters with the restricted powers there. However, he was captured with his retinue after the revolters had attached to the building wholly. He was beaten and robbed, and then imprisoned to the Piri Pasha Dervish Convent with the other sufferers from Konya. He was taken to a marsh area 20 km outside the city just about to be killed with the captive group. Meanwhile, he escaped death by means of Delibaş Mehmed's heading the revolters and explaining that he forgave them for Saraç Kemal's intercession. When they returned to the city, he witnessed the revolters who came to know military forces went into Konya abandoned the group and escaped.

These memories that transmit a special section of the Rebellion of Delibaş Mehmed with vivid and fluent dialogues are so interesting in that a correspondent who came to Konya in order to find news found himself as a subject of news.

Key words: Ensari Bülend Bey, Delibaş Mehmed, Konya Zone Commander, Avni Bey, Rebellions and Konya, Konya 1920.

KONYA DELĒBAŐ MEHMED İSYANI SIRASINDA İSYANCILARA ESİR DÜŞEN HĀKĒMĒYET-İ MĒLLĒYE GAZETESĒ MUHABĒRĒ ENSARĒ BÜLEND BEY'İN HATIRALARI

Anadolu'nun çeőitli bölgelerinde ortaya çıkan iç isyanlar kuőkusuz Türk İstiklâl Mücadelesi'nin ibret verici önemli olaylarından biridir. 1919 Mayıs'ından 1921 Haziran ortalarına kadar süren bu isyanların, dönem itibariyle incelendiğinde dikkati çeken temel özelliği gerek Kuva-yı Milliye ve Heyet-i Temsiliye'yi gerekse TBMM'nin açılmasıyla meclisin varlığını ortadan kaldırmayı hedef almasıydı.

Koçgiri, Ali Batı, Çerkes Ethem ve Pontus gibi hareketler dışında bu isyanlarda kullanılan en güçlü propaganda silahı, saltanat ve hilafet makamının tehlikede olduğu iddiası olmuştu. Bu iddiayla ortaya atılıp, isyanları örgütleyenler, istiklâl mücadelesinin başında bulunanları, Őeriate, saltanat ve hilafet makamına düşman olarak göstermekten ve halkın dini duygularıyla, geleneksel kurum ve değerlere bağlılığını birer sömürü aracı olarak kullanmaktan çekinmemiőlerdi. Özellikle Damad Ferid Hükümeti, bu hükümete yakın çevreler, bazı cemiyetler ve İtilaf Devletleri tarafından desteklenen isyanlar, Anadolu'daki milli otoriteyi, önceliği pek tabi olarak Yunanlılara karşı savaşmak olan Türk askeri kuvvetlerini kısmen de olsa cephelerden çekerek, isyanları bastırmak için kullanmak zorunda bırakmıőtı.

Anadolu'da çıkan bu isyanlar içinde, 27 Eylül-4 Ekim 1919 tarihleri arasında I. Bozkır, 20 Ekim-4 Kasım 1919 tarihleri arasında II. Bozkır ve 2 Ekim-22 Kasım 1920

tarihleri arasında da Delibaş Mehmed veya Konya isyanı¹ olarak adlandırılan üç isyan girişimiyle, Konya ve çevresi de nasibini almıştır.

Aşağıdaki çalışma, gazetesine yazacak bir konu bulmak amacıyla geldiği Konya’da, o sırada ortaya çıkan Delibaş Mehmed isyanına tesadüf ederek, kendisini bizzat bu isyanın içinde bulan Hâkimiyyet-i Milliye Gazetesi Muhabiri Ensari Bülend Bey’in isyancılara nasıl esir düştüğüne dair yaşadıklarını konu alan hatıralarını kapsamaktadır.

Ensari Bülend Bey, Afyonkarahisar’dan Konya’ya 29 Eylül 1920’de trenle gelerek, Konya Gari’nin hemen yanında bulunan ve o sırada işletmeciliğini Avusturyalı bayan Kohen ile, müdürlüğünü Gulyan Julyenti’nin yaptığı Bağdat Oteli’ne² yerleşti. Geçirmiş olduğu yorucu yolculuğun etkisiyle onyeddi saatlik bir dinlenmeden sonra, uyandığı 30 Eylül sabahında, kısa bir kahvaltının ardından giyinerek, hem şehri gezmek, hem de gazetesine yazacağı konuyu seçmek üzere odasından çıktı. O sırada kendisine oldukça ilginç gelen bir kişiyle karşılaşan Ensari Bülend Bey, bu kişiye dair ilk izlenimlerini hatıralarında şu sözlerle ifade etmekteydi:

“Seri hatvellerle merdiveni inerken, arkasında pamuklu bir hırka, başında basmadan bir takke, uzun ve kalın bir çubuktan buram buram dumanlar çıkararak, üst kata çıkan şişmanca bir zatla karşılaştım. Ay parçasına benzeyen geniş ve yuvarlak çehresinde perçimlenen iki cevval zeki göz, bir saniye bende temerküz etti. Tepemden tırnağıma kadar tedkik olduğumu hissetmiştim. Mamafih ne o durdu, ne de ben durakladım. O çıktı, ben indim.

“Kıyafetindeki garabet kadar, gözlerindeki cevval, zindeki fitr dikkatimi celbetmişti. Otelin bahçeye inen mermer merdivenleri önünde Direktör Gulyan Julyenti’ye tesadüf eder etmez sordum:

“–Kim bu zat?

“–Tanımıyor musun?

¹ Türk İstiklâl Harbi, V, İstiklâl Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921) Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1974, s. 52, 55, 187.

² **Bağdat Oteli:** Osmanlı Bağdat demiryolunun ilk otellerinden biridir. Konya Gari’nin hemen yanında inşa edildi ve 1912’de açıldı. Otel, 1915’de Numune Hastanesi yapıldı. 1950’lerden sonra Maarif Koleji, 1968’de Hastaş Koleji olarak hizmet verdi. Daha sonra TCDD İşletmesi ve personel yatakhaneleri olarak kullanıldı. Bir süre Çelik Spor Kulübüne de ev sahipliği yaptı. (www.arkas.com.tr; www.derinkulis.com/.../tarihi-otel)

“–Mateessüf hayır..

“–Fakat meşhur Avni Bey³ .. Ne kadar kuvvetli bir askerse, o kadar kuvvetli bir alim.. Jandarma miralayıdır zannederim. Konya'da mıntıka kumandanı”⁴

Bu karőılaőmanın ardından Otel Müdürü Gulyan Julyenti'nin tahsis ettiği tek atlı bir faytonla şehir gezisine çıkan Ensari Bülend Bey, bu geziyle ilgili hatıralarında şu sözlere yer vermekteydi:

³ **Hüseyin Avni (Zaimler):** 1877'de Manastır'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Manastır İbtidai Mektebi, Askeri Rüőtiye ve İdadisi'nde tamamladı. 1893'de Harbiye'ye girerek, 1895'de Piyade Teğmen rütbesiyle mezun oldu ve Rumeli Ordusu'nda Bulgar, Yunan, Arnavut çetelerinin takibinde görevlendirildi. 1897'de Yunan Savaőına katıldı. Aynı yıl rütbesi üsteğmenliğe, 1903'te yüzbaőılıėa yükseltildi. 9. Redif ve 22. Nizamiye Tümenlerinde bölük kumandanı olarak görev yaptı. 1908'de Kıdemli Yüzbaőı oldu. Meőrutiyet'in ilânından sonra, Manastır Merkez Kumandanlığına getirildi. 1909'da Yanya Polis Müdürü oldu. Çeteler Kanunun'un uygulanmasında Manastır 2. Avcı Taburu'nun valiliğe bağlı takip taburu halinde teőkilatlanmasında kumandan olarak atandı ve çete takibine memur seçildi. 1911'de Binbaőı rütbesiyle görev yaptığı taburun güçlendirilmesiyle, kurulan müfrezelerin kumandanı olarak Balkan Savaőı'na katıldı. Yaralanarak Sırlara esir düştü ve Niő'te tedavi altına alındı. 1913'de serbest bırakılarak yurda döndü ve İstanbul Muhafızlığı emrine verildi. Savaőtan dönen esirler için kurulan Tuzla Garnizon Kumandanlığı'na, 1913'te Aralık başında Adana 1. Tabur Kumandanlığı'na atandı. 1914'te Jandarma sınıfına geçirilerek, Adana Jandarma Alay Kumandanı oldu. 1915'te Hain ve Maraş yöresindeki ayaklanmaların bastırılmasındaki başarısı üzerine 1916'da Yarbaylığı yükseltildi ve İzmir Jandarma Alay Kumandanı oldu. Olağanüstü yetkilerle İzmir ve Manisa yöresinin eőkiyadan temizlenmesine memur edildi. 1918'de Albaylığı terfi etti. Yapılan ihbara göre ticaretle meőgul olduğu, İzmir Jandarma Bölge Müfettiőliğini tespit edilmesi üzerine 7 Mayıs 1918'de emekliye ayrıldı. Mütareke döneminde İstanbul'daki iőėâl kuvvetleri tarafından Ermeni kırımı ile ilgili arandığını öğrenerek bir süre gizlendi. İzmir'in iőėâli üzerine Milli Mücadeleye katıldı ve 2 Eylül 1919'dan itibaren Akhisar Bölge Kumandanlığı'nı üstlendi. 9 şubat 1920'de İzmir Kuzey Cephesi Kumandanlığı'na vekâlet etmesi uygun görüldü. I. Dönem TBMM'ne Saruhan / Manisa Milletvekili seçildi. Ancak o sırada Anzavur kuvvetlerinden temizlenen Biga Mutasarrıf ve Kumandanlığı görevinde bulunduğu için meclise katılamadığını bildirdi. Bunun üzerine TBMM 17 Mayıs 1920'de süresiz izinli sayılmasına karar verdi. 5 Eylül 1920'de kabul edilen Nisab-ı Müzakere Kanunu ancak ordu ve kolordu kumandanlıklarının milletvekilliği ile birleőmesini öngördüğünden Başkanlıkça, meclisteki görevine katılması istendi. Bunun üzerine 9 Eylül 1920'de Milli Müdafaa Vekâleti'ne gönderdiği bir yazı ile Garp Cephesi Kumandanlığı tarafından tümen kumandanı yetkisiyle Konya Mevkii Kumandanlığı'na atandığını ve halen orada görevli olduğunu bildirdi. Ancak TBMM Başkanlığı askeri veya meclisteki görevinden birini tercih etmesi gerektiğini kendisine tebliği üzerine, Milletvekilliğini tercih ettiğini bildirdi. Fakat Konya ayaklanmasının bastırılmasından sonra askeri görevinden ayrıldı ve meclise 26 Ocak 1921'de katılabildi. II. ve III. Dönem'de Cebelibereket'ten milletvekili seçildi. Milli Mücadele'de çeőitli cephelerde ve i ayaklanmaların bastırılmasında görev alarak olağanüstü yararlılık gösteren emekli muvazzaf subayların takdirnâme ve bir derece terfi suretiyle ödüllendirilmesini öngören 24 Ocak 1924 tarih ve 400 sayılı kanun gereğince, 31 Mart 1924'te Tuğgeneralliğe yükseltildi. 21 Kasım 1923'te, Kırmızı-Yeőil őeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirildi ve ilk kez 23 Mart 1925'te TBMM Genel Kurulu'nda yapılan törende göğsüne takıldı. 10 Mart 1930'da Adana'da vefat etti. Aile, Soyadı Kanunu'ndan sonra Zaimler soyadını aldı. (Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, III. TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, 1995, s. 825-827)

⁴ Ensari Bülend, “Milli Mücadele'de Yedi Gün Krallık Eden Delibaş” **Büyük Gazete**, 21 Temmuz 1927, S. 1-39, s. 4.

“Konya İstasyonu’ndan başlayıp, hükümet meydanında biten yol dünyanın toz şampiyonudur. “Augustus”un Otelinden⁵ bi’l-itibar o zaman Çelebilerin ikâmetine mahsus olan mermer konak, Darü’l-muallimin, Askeri Rüştüyesi, Şerafeddin Camii⁶ bu yol üzerindedir. Hükümet ile istasyon arasında tek atlı bir tramvay da⁷ bu yol üzerinde seyrü sefer eder. Konya Hükümet Konağı önünde arabam tevakkuf ettiği zaman, gırtlığıma, ciğerlerime varıncaya kadar toza batmış bulunuyordum. Bereket versin yakındaki berber dükkânından birinde temizlenmek güç olmadı. Hatta bir tesadüf neticesinde, bu vesile oldu da senelerden beri görüşemediğim yeğenim Ziya ile karşılaştım. Altı seneden beri hayatından da, mematından da bi haber olduğum bu genç, şimdi adeta yaşlanmış gibiydi. Dertleşmek isteyen iki dost gibi, bizde az sonra civar kahvelerden birinin mermer masası başında demirlemiştik.

“Öteden beriden bahsettikten sonra, sıra Konya’nın vaziyetine intikal etti. Harbin bidayetinde Darülfünûn talebesi bulunan Ziya’nın Konya hakkında esaslı tedkikatı vardı...

“Nihayet Konya’nın Ankara karşısındaki vaziyeti mevzubahis oldu. Ziya, Konya’nın Milli Mücadele cephesindeki mevkiye pek emin değildi. Nokta-i nazarlarında yanılabilceğini kendisine söylediğim zaman ise şu fikirlerde bulundu:

“–Ağabey sen daha dün Konya’ya geldin. Dün bir, bugün iki... Hele birkaç gün geçsin görürüz bakalım hangimiz haklı? Sen mi, ben mi? Sen biliyor musun ki, bugün şu dakikada burada için için kaynayan bir irtica vardır. Mevlevi Tekkesi’nin Konya’daki nüfuzundan haberdar mısın? Hoca Abdülkadir’in bir selâmıyla Konya’nın birden ayaklanabileceğine hiç ihtimal verdin mi?” sözleri üzerine Ensari Bülend Bey,

⁵ **Augustus Otel:** 1895 Bağdat demiryolunun kente ulaştığı yıllarda yapıldığı kabul edilir. Sahibi şehrin Rum zenginlerinden Augustus’tur. 1924’teki mübadeleden sonra Selanik Vodina’dan gelen Hıfzı Hamide Günas ailesine verilen otel, bir süre Askeri Ulaştırma Okulu olarak kullanıldı, dükkânlarından biri de postane yapıldı. Daha sonra İstasyon Palas olan otel, 1980’li yıllarda terk edildi. XIX. yy. Avrupa mimarisinin etkilerini gösteren bina, 1982’de Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından tescil edildi. Bugün Meram Belediyesi’nce restorasyonu yaptırılmaktadır. (www.restorasyonforum.com / Konya / ynt-konya-tarihi-Augustus...)

⁶ **Şerafeddin Camii:** XIII. yy’da Şeyh Şerafeddin tarafından yaptırılmıştır. 1444’te Karamanoğlu II. İbrahim Bey döneminde onartılan camii, zamanla harap olduğundan Konyalı Mehmed Çavuşoğlu Memi Bey tarafından 1936’da tamamen yıktırılarak yeniden inşa edildi. Camii şehrin Konak meydanında bulunmaktadır. (www.ziraat.selcuk.edu.tr / tarek/kongre/...)

⁷ **Atlı Tramvay:** Berlin-Bağdat Demiryolu projesi kapsamında inşa edilen Eskişehir-Konya demiryolu hattı 1896’da tamamlandı. 28 Temmuz 1896’da Konya Tren İstasyonu’nun açılmasıyla şehirde hareketlilik başladı. Trenle Konya’ya gelen yolcular için oteller ve dükkânlar yapılırken, ticari eşyaların muhafazası için, Tantavi Ambarı inşa edildi. Konya Valisi Avlonyalı Ferid Paşa, istasyonla şehir arasında insan ve yük taşımalarını sağlamak amacıyla 1906’da Bulgaristan’dan sökülen rayları satın alarak Konya’ya getirdi. Türbe önüne kadar atlı tramvay çalıştırmaya başladı (www.arkas.com.tr / pages/arkas.news/ Temmuz 2008/haber 8.html.)

yeğenine müdahale ederek, bu söylediklerinin hayalperver düşüncelerinin bir mahsulü olduğunu belirtmiş ancak görüşlerinde direnen ve Ensari Bey'in itirazlarına hiddetlenen Ziya Bey ayağa kalkarak Şu sözleri söylemişti:

“–Ensari Ağabey, Ensari Ağabey.. Sen de uyuyorsun, Ankara'da.. Burada olup biteni, dönen dalavereleri gelip Şu fakire sormalıdır. Yoksa siz karanlığa kurŐun sıkılmış olursunuz sonra... Sana bir Şey söyleyeyim mi ben? Şu dakikada Konya'nın içinde bir haber çalkalanıyor. Haberin var mı bundan senin?”

“–Hayır.

“–İŞte gördün mü? Azizim bütün Konya bugün Yunanlıları bekliyor. Herkesin ağzında dönen dolaŐan işte bu.. OnbeŐ güne kadar halife denen alçak ordusu Yunanlılarla Konya'ya girecek ve hep beraber Dergâh-ı Mevlana'da tebriken zafer (?) namazı kılınacaktı..

“–Hayal... Vallahi hayal görüyorsun sen? Sana istirahat tavsiye etsem kızmazsın ya bana.. Sonra unutmama emi? Yarın akşam otele gelesin bana.

“Ziya askerce topuklarını birbirine vurarak beni selâmladı ve hükümete doğru uzaklaştı.”

Ensari Bülend Bey, yeğeniyle yaptığı bu konuşmanın ardından, kaldığı Bağdat Otel'i'ne dönmüş saat tam sekizde otelin tabldotunda yemek yerken, bir yandan kendini tartıp, yeğenin söylediğini düşünmeye başlamıştı:

“Ziya'nın sözleri beni taht-ı tesirine almıştı. Demek biz bomba üzerinde oturuyorduk. Hem öyle bir bomba ki, ateŐlemeye müheyya bizi bütün hüviyetimizle tarihe gömecek bir bomba.

“Tesadüf... Merdivenden inerken rast geldiğim zatla karşı karşıya oturuyorduk. Merdivende rast geldiğim zatla... Yani Konya Mıntıka Kumandanı Miralay Avni Bey'le... OturuŐunda, yemek yiyiŐinde, konuŐuŐunda asil ve vakur bir tevazu görölüyordu. Fazla teklife, merasime lüzum görmeksizin kendimi takdim ettim:

“–Hâkimiyet-i Milliye muharrirlerinden. Mümkünse Őayet zat-ı alilerinden bir mülâkat talep etmek istiyorum.

“–Fakat neŐredilmemek Őartıyla.

“–Hay hay.

“–Bir saat sonra.. Odam birinci katta, 28 numara.

“–Ben de 35’de oturuyorum

“–Karşı karşıyayız demek.. İsbet.

“–Ziyaret ettiğim zaman Miralay Avni Bey, Ziya’nın fikirlerinden mülhem olarak sorduğum suallere kısaca şu cevabı vermişti:

“–Malûm a... Bir ihtilal hayatı yaşıyoruz. Mazi ile alâkalarını kat etmek istemeyenler hiç şüphesiz bize dost olmayacaklardır. Fazla olarak itiraf etmelidir ki, Konya bugün için pek garip bir halet-i ruhiye içindedir. Geniş halk tabakası cidden ne olduğunun, ne bittiğinin farkında değil.. Hürriyet ve İtilâf’ın, halifenin saçtığı fırka tohumları burada filizlenebilir. Nitekim verdiği vakidir. İsyân hadisesi malûm, Delibaş isyanı mevki-i fiile çıksaydı, bizi uğraştırabilirdi. Mamafih biliyorsunuz ya, Delibaş halife orduları karşısında çarpışmaya hazırlanıyor, kendisine silah, cephaneye verildi. Efradını talim ettiriyor. Fakat ne olursa olsun, bilhassa böyle devrelerde ihtiyatı elden bırakmak doğru değildir. Bir saniye evvelki dostun, bir saniye sonra düşman olmayacağı neden malûm,

“ Ertesi akşam saat tam altıda, Ziya otele geldi. Pür telaştı:

“–Söylediklerim çıkmak üzeredir, diye bağırdı. Konya isyana hazırlanıyor. Bu muhakkak..

“ Haydiiii..

“–Haydisi maydisi yok. Şimdi hükümet önünde bir muhacire rast geldim. Çumra’dan⁸ geliyormuş

“–Ne..

“–Valiyi⁹ görmek istediğini söyledi. Derhal kendisini polis müdürünün yanına götürdüm. Bu adamın söylediklerine nazaran asiler Çumra’yı sarmışlar. Dikişhâne

⁸ **Çumra:** İç Anadolu’nun güneyinde, Konya’ya bağlı bir ilçe olup, il merkezine yaklaşık 45 km mesafede bulunmaktadır.

⁹ **Haydar (Vaner):** 1875’de Karadağ-Podgoritza’da doğdu. İlk ve orta öğreniminden sonra, Mülkiye Mektebi’nin İdadi kısmına girdi. 14 Temmuz 1899’da yüksek kısmından mezun olarak 30 Temmuz’da Van ili Maiyet Memurluğu ile devlet hizmetine başladı. Bu görevi sırasında bir süre mektupçuluğa vekillik ettiği gibi Askeri Rüştüye İnşaat Komisyonu Başkan Vekilliği’ni yürüttü. 18 Nisan 1902’de kaymakamlığa yükseltilerek Çölemerik Kaymakamlığı’na atandı. 24 Ağustos 1902’den 26 Ağustos 1903’e kadar Adilcevaz Kaymakamlığı’nda görevlendirildi. Bu arada Barzan ve Şemdinli Aşiret Şeyhleri Sıddık ve Mehmed Efendilerin barıştırılmasına memur edildi. 24 Aralık 1904’te Gevar, 1 Ocak 1906’da Çatak Kaymakamı oldu. 29 Aralık 1907’de Rumeli İlleri Müfettişliği’nin önerisi ile Metroviçe Kaymakamlığı’na getirildi. 29 Ağustos 1909’da Köprülü Kaymakamlığı’na nakledildiyse de işe başlamadan 8 Eylül’de Mülkiye Müfettişliği’ne tayin edildi. 7 Temmuz 1913’de mutasarrıflığa yükseltilerek, Denizli, iki ay sonra Kırklareli, 10 Haziran 1914’te Maraş Mutasarrıfı oldu. 30 Kasım’da Urfa’ya nakledildi. 25 Şubat 1915’de Diyarbakır, 18 Mart 1918’de Van Valisi olarak görevlendirildi. 29 Ağustos 1919’da İstanbul Hükümetince görevden alındı. 10 Eylül 1919’da Doğu Cephesi Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa tarafından Elazığ Vali

mĒdĒrĒ bunu valiye yollamıŐ. Asiler telefonu kestikleri ićin konuŐmak mĒmkĒn olamamıŐ.

“–Asiler diyorsun.. Fakat kim bunlar? Reisleri var mı?

“–Reisleri de var, silahları da, atları da, cephaneleri de, her Őeyleri de var..

“–Kim Őyleyse bu reis?¹⁰

“–Kim mi? DelibaŐ Mehmed..¹¹ ćumra'nın AlibeyhĒyĒgĒ'nden¹² Zaptiye YĒzbaŐısı Ali AĒa'nın oĒlu DelibaŐ Mehmed..

“–Akıllı bir adam mı bu?

“–Ne gezer, zevzek, meymenetsiz, pis, rezil herifin biri.. Akıllı adamın yapacaĒı iŐ mi bu.. Hem seninle fazla konuŐacak vaktim yok bu gece.. Ben baŐımın ćaresine bakacaĒım. İhtiyatlı olmalı. Yoksa yakalanırsak “Kongreci” derler, ipe gideriz.

“Ve beni selĒmlamaya bile lĒzum gĒrmeden kalpaĒımı kaptı, kapıyı arkasından vurdu, gitti. Hayretler ićindeydim! Acaba DelibaŐ'ın ćumra'yı bastıĒı doĒru muydu?

VekĒleti'ni Őstlenmesi uygun gĒrĒldĒ. Son Osmanlı Mebusan Meclisi ićin yapılan sećimde Van Milletvekili oldu. Meclisin feshi ũzerine Temsil Heyeti'nin talimatına uyarak Ankara'ya geldi. Van MilletvekilliĒi'ni koruyarak, gĒrĒlen lĒzum ũzerine Konya ValiliĒi'ne atandı ve 12 Temmuz 1920'de gĒrevine baŐladı. 2/3 Ekim 1920'de DelibaŐ Mehmed'in baŐlattıĒı ayaklanmanın bastırılmasına ćalıŐtı. Ancak gĒrevini yeterince yapamadıĒı iddiasıyla 1 Aralık 1920'de valilikten alınarak, hakkında Meclis soruŐturması aćıldı. Yapılan incelemede sorumluluĒunu gerektiren bir eylemi bulunmadıĒı anlaŐıldı. Mecliste ćeŐitli komisyonlarda ćalıŐtı. 6 Mart 1922'de BaŐkumandanlık tarafından KĒrtlerin baĒımsızlıĒı ićin ćalıŐtıĒı haber alınan Simko olayını ćĒzlemek ićin Őzel bir gĒrevle Van'a gĒnderildi ve gĒrevini baŐarıyla tamamladı.10 AĒustos 1923'de memuriyetten emekliliĒe ayrıldı. MilletvekilliĒi bu dĒnemde sona erince, İstanbul'a yerleŐti. 26 Mart 1954'te vefat etti. Milli MĒcadele'ye bilfiil hizmetlerinden dolayı kırmızı-yeŐil İstiklal Madalyası sahibi idi. (TĒrk Parlamento Tarihi, Milli MĒcadele ve TBMM I. DĒnem 1919-1923, III, s. 959-961)

¹⁰ Ensari BĒlend, “Milli MĒcadele'de Yedi GĒn Krallık Eden Delibaş” **BĒyĒk Gazete**, 21 Temmuz 1927, S. 1-39, s. 4-5

¹¹ **DelibaŐ Mehmed:** II. Bozkır İsyanına katılan ancak Yarbey Arif Bey idaresindeki milli kuvvetlerin AlibeyhĒyĒgĒ'ne karargĒh kurmasıyla oraya giren ćumra Nahiye MĒdĒrĒ Nurullah Bey'in ricası ũzerine affedildi. Daha sonra Konya Valisi Haydar Bey'e takdim edildi ve nahiye idare meclisi ũyeliĒine sećildi. Bu mevkiye gećtikten sonra, eski hatalarını unutturmak ićin Haydar Bey'le sıkı dostluk, Kuva-yı Milliye mensuplarıyla samimi iliŐkiler kurdu. Konya'nın Obruk KĒyĒ zenginlerinden ćakıroĒlu'nun Őakiler tarafından kaćırılan kızının takibine gĒrevlendirildi ve yakalanmalarında Őnemli rol oynadı. ćumra ve havalisinin asayiŐinde de gĒrevlendirilip, bunu saĒlaması Vali Haydar Bey'in ũzerinde de iyi bir etki bıraktı. Bunun ũzerine kendisine cepheye giderek, milli kuvvetlere yardım etmek ũzere 1884 ile 1889 doĒumlulara kadar asker toplama yetkisi verildi. Ancak cepheye denenmesi gerektiĒini dĒŐĒnen Kuva-yı Milliye'nin Őnde gelen mensuplarının tam gĒvenini kazanamadı. Cahil, ŐĒĒnmeĒi ve gĒsteriŐi seven, yeri geldiĒinde zorbalık yapmaktan ćekinmeyen kiŐilik Őzelliklerine sahip biri olarak tanındı. (Ahmet Avanas, Milli MĒcadele'de Konya, AtatĒrk AraŐtırma Merkezi Ankara, 1998, s. 122-123)

¹² **Alibey HĒyĒgĒ:** Konya'nın ćumra ićesine baĒlı nahiye. Konya-Karaman yolunun 38 km. gĒneyinde yer almaktadır.

Koridora çıktım. Garson Bodos göğsünde bir yığın ekmek merdivenlerden çıkıyordu. Sordum:

“–Kime bu ekmekler..

“–Avni Bey’e

“–Seyahate mi çıkıyor?

“–Vallahi bilmiyorum. Aşağıda daha var.

“–Bir an kafamın içinde bir istifham canlandı. Az sonra bir şimşek çaktı. Aradan bir saniye geçmemişti ki, bir yıldırım gibi, Avni Bey’in oda kapısından içeriye dalmıştım. Avni Bey bu sırada beline yerleştirdiği dördüncü parabellum tabancasına otuz ikilik bir şarjör sokmakla meşguldü. Beni görür görmez çok ciddi bir sesle:

“–Muharrir bey, dedi. Yaveri üç defa takviye koşturdum. Fakat sizi buldurmak kabil olmadı. Az geç kalmış olsaydınız pek feci bir vaziyete girmiş olacaktınız..

“–Fakat miralayım ne var? Bütün bu hazırlıklar neden?

“–Ne olacak? Basit.. Harbe hazırlanıyoruz.

“–Kiminle?

“–Delibaş hayduduyla.. Kendi elimizle silahlandırdığımız Konya Hilafet Ordusu’yla...

“–Siz nereye gidiyorsunuz şimdi?

“–Alâeddin Tepe’ye¹³.. Vali, erkân-ı hükümet, Çelebi¹⁴, Şeyh Sunusi¹⁵ hep orada toplanacak. Sonuna kadar asilere teslim olmayacağız.

¹³ **Alâeddin Tepe:** Konya şehir merkezindeki tepe, 20 metre yüksekliğinde Anadolu’da höyük olarak adlandırılan protohistorik yerleşim yerlerinden biridir. Erken Tunç Çağı’nda başlayan bu yerleşim Frig, Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de devam etti. Konya XI. yy’ın sonlarında Anadolu Selçuklu Devleti’nin başkenti olduktan sonra tepenin kuzeyine Alâeddin Camii, saray ve kümbet inşa edildi. Rükneddin I. Mesud zamanında inşasına başlanan ve II. Kılıç Arslan döneminde de inşasına devam edilen camii Sultan I. Alâeddin Keykubad zamanında tamamlandı. Avludaki büyük kümbet ise II. Kılıç Arslan tarafından yaptırılmış olup sekiz Selçuklu Sultanı burada gömülüdür. 1908’de Konya Valisi Avlonyalı Ferid Paşa ise caminin yanına bir çeşme ve su haznesi yaptırdı. Selçuklu Sarayı kalıntıları köşklerinden biri XX. yy’ın başlarına kadar varlığını sürdürmüş ancak Cevad Bey’in 1905-1907 valiliği döneminde yıktırılmıştır. 2010’da Konya Müzesi Müdürü Yusuf Benli tarafından Selçuklu Sarayı alanında arkeolojik kazı çalışmaları başlatılmıştır. Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad’ın adını aldığı camiyle birlikte anılan tepe, bugün Konya’nın ünlü tarihi ve dinlenme mekânları arasındadır. (Hayri Fehmi Yılmaz-Şevket Dönmez “Tarihi Miras Konya Alâeddin Tepesi” NTV Tarih 34 (Kasım 2011) İstanbul, s. 80-82; www.ziraat.selcuk.edu.tr/tarek/kongre/...)

¹⁴ **Abdülhalim Çelebi (Ertüzün):** 1874’te Konya’da doğdu. Mevlana Celâleddin Rumi’nin 21. torunudur. 13 yaşında Konya Postnişinliği’ne aday bir görev olan Manisa Postnişini oldu. 1909’da babasının ölümü üzerine Konya Çelebiligi makamına getirildi. Sultan V. Mehmed Reşad’ın tahta çıkışında İstanbul’a gelerek padişaha kılıç kuşattı ancak 31 Mart ayaklanmasında II. Abdülhamid’i kınayan telgrafi hanedana hakaret kabul ederek Çelebilik görevinden alındı. 1918’de ise bu göreve

“–Ya ben?

“–Size gelince.. Tevdi edilecek iki vazife var.. İster Alâeddin Tepe'ye geliniz, isterseniz jandarma Mektebi müdafilerine iltihak ediniz!

“–Fakat silah? Cephane bende yalnız küçük bir Vembley¹⁶ var!

“–Jandarma Mektebi'nde mavzerden, cephaneden bol bir şey yok.. Zannederim Jandarma Mektebi'ni bulmak sizin için güç olmayacak. İsmail Paşa Değirmeni'ne gidiniz. Onun yanibaőında Tayyare Parkı vardır. Tam karşı taraf Jandarma Mektebidir. Hani Ebuzziya'nın¹⁷ Konya'da iken oturduğu bina..

---

yeniden atandı. I. TBMM'ne Konya'dan milletvekili seçilerek meclisin açılıőında hazır bulundu. Başkanlık Divanı seçiminde 1. Başkan Vekili oldu ve 1 Mart 1921'e kadar bu görevini sürdürdü. Konya'da bulunduğu sırada çıkan Delibaş ayaklanmasıyla ilgili görülerek Divan-ı Harp tarafından mahkumiyet kararı verildi. Ancak bu karar 6 Aralık 1920 tarih ve 79 sayılı Meclis kararıyla hükümsüz sayıldı. Meclisin üçüncü toplantı yılında İrşad Komisyonu Başkanlığı yaptı. 12 Ekim 1922'de izin alarak meclisten ayrıldı. Milletvekilliği sona erdiğinde Konya'daki dergâhına döndü. 1 Ocak 1925'te İstanbul'da vefat etti ve Yenikapı Mevlevihânesi'nde toprağa verildi. (Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, III, s. 663-664)

¹⁵ **Seyyid Ahmed Eő-Őerif Es-Senusi:** 1873'de Çağbub'da doğdu. İlk eğitimini babası, amcası ve Senusi ileri gelenlerinden Ahmed Er-Rifi İmran b. Bereke ve Muhammed Hasan Biskeri'den aldı. Fransızlara karşı sürdürölen direniőte Amcası El-Mehdi'ye refakat etti. 1902-1912 yılları arasında Sahra'da Fransızlara karşı direniőini devam ettirdi. Trablusgarp'ın İtalyan işğaline uğramasıyla Fransızlara karşı verilen mücadelenin yoğunluğunu azaltıp, İtalyanlara karşı yürütölmeye başlanan cihadı ön plana çıkardı. 1915 yılının başlarından itibaren Türk ve Alman ajanlarıyla işbirliği yaparak, liderliğindeki Senusilerle birlikte I. Dünya Savaőı'na katıldı. İtalyanlara karşı savaőtı ve onları Trablusgarp'ın kıyı kesiminde hapsedilmesini sağladı. Ancak İtalyanların Senusi direniőini kırması üzerine 1917'de İstanbul'a gitmek zorunda kaldı. Ülkesinden ayrılmadan önce amcasının oğlu Seyyid Muhammed İdris'i kendisine halef tayin etti. Mütarekeden sonra Anadolu'da başlayan Milli Mücadele'ye destek verdi ve halk arasında bu amaçla vaazlarda bulundu. 1926'ya kadar kaldığı Türkiye'den bu tarihte ayrılması istendi ve Çam'a gitti. Burada kendisine gösterilen büyük saygı ve onuruna verilen ziyafete 3000 kişinin katılması rahatsızlık duyulmasına neden oldu ve kendisinden 24 saat içinde Suriye'yi terk etmesi istendi. Suriye'den ayrılınca önce Filistin'e sonra Mekke'ye geçti. Ancak İbni Suud'un Mekke'ye geliőinden endiőelenmesi üzerine Yemen İmamlığı ile Suud Krallığı arasında tampon bir devlet olan Asir'e çekildi. 10 Mart 1933'de vefat edene kadar burada yaőadı. (Tufan Turan-Esin Tüylü Turan, “Libya'nın Tarihi Gelişimi İçerisinde Senusilik, Türk-Senusi ve Türkiye-Libya İlişkileri” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4/19 (Güz 2011) Ordu, s. 195-196)

¹⁶ Webley marka tabanca

¹⁷ **Ebuzziya Tefvik Bey:** 1849'da İstanbul'da doğdu. Ailesi Konya Koçhisarlıdır. Gençliğinde Őinasi ve Namık Kemal ile tanıştı ve fikri geliőiminde onlardan büyük ölçüde yararlandı. Ülkeye teknik yeniliklerin ve yeni fikirlerin gelmesi için çalıştı. Avrupa'ya giderek oradaki yayıncılığı ve matbaacılığı inceledi. İstanbul'a döndüğünde Ebuzziya Matbaası'nı kurdu. Yayınları ülkede büyük ilgi topladı. II. Abdülhamid'in saltanatı döneminde Őura-yı Devlet Üyeliği ve Sanayi Mektebi Müdürlüğü yaptı. 21 Ağustos 1880'de Mecmua-i Ebuzziya'yı çıkardı. Kıymetli yazarlara yazdırdığı veya tercüme ettirdiği 120 kadar kitabı Ebuzziya Kütüphanesi ismiyle yayınladı. Bu eserlerden birçoğunu kendi yazdı. Bunlar arasında Numune-i Edebiyat-ı Osmaniye ve Őinasi ile birlikte yazdığı Durub-u Emsal-i Osmaniye en meőhurudur. Fikirlerinden dolayı İstibdad Dönemi'nde sarayın takibine uğrayarak önce Rodos'a sonra Konya'ya süröldü. II. Meőrutiyet'in ilânından sonra İstanbul'a geldi ve Antalya Milletvekili oldu. O sırada Őinasi'nin çıkardığı Tasvir-i Efkâr-ı yeniden kurdu. 1913'de vefat etti. (Osman Nebioğlu, 100 Meşhur Türk, Nebioğlu Yayınevi, 1955, s. 39; Fuat Süreyya Oral, Türk

“On dakika sonra Gulyan Julyenti’nin önünden bir yıldırım gibi geçerek, istasyonun arka tarafındaki karanlık, çamurlu ve dar sokaklara dalıyordum. Her taraf zifiri bir karanlık içindeydi. Çok geçmeden ayaklarımın bastığı yeri bile görmez olmuşum. Mamafih İsmail Paşa Fabrikası’nı bulmak benim için güç olmadı. Az sonra pencerelerinde yüzlerce mumluk ziya fişkırان kargir binanın duvarları dibinde ilerliyordum. Tayyare Parkı’nın bulunduğunu tahmin ettiğim mevkiye gelir gelmez aksi istikamette cephe aldım. İsmail Paşa Değirmeni ile Jandarma Mektebi’nin arasında geniş ve hendeklerle dolu bir meydan, daha doğrusu bir tarla vardır. Değirmene arkamı çevirdikten birkaç saniye sonra bu tarlada düşe kalka yürümeye başlamıştım. Kimbilir kaç gün evvel yağmış olan sürekli yağmurlar, bu tarlayı adeta bir bataklığa çevirmişti. Ara sıra topuklarıma kadar çamura dalıp çıkıyordum.

“Bilmem aradan ne kadar zaman geçti? Herhalde ya üç dakika, ya dört dakika kadar bir şey... Birden cehennemî bir taraka duydum. Bir bombanın infilâkına benzer bir taraka. Ve birden Alâeddin Tepe civarındaki evler, kızıl bir ziya ile bir an için aydınlandı. Bunu bir ikincisi ve az sonra bir üçüncü taraka daha takip etti ve her tarakayı müteakip Alâeddin eteklerinde kızıl bir ziya sûtûnu yükseldi. Ben elimde tabancam derin bir heyecan ve korku içinde, tüylerim dikilmiş, tir tir titriyor, buz gibi terler döküyordum.

“Kafamda binbir düşünce çarpışıyordu. Ne yapmalıydım? Otele mi dönmeliydim? Bu hiç şüphesiz gayr-ı kabildi. Belliydi ki, şehirde tam bir gayr-ı tabilik hüküm sürüyordu. Otele dönsem katiyen Avni Bey’i orada bulamayacaktım. Bu muhakkak.. Tanıdık asker arkadaşlarının yanında bulunmadığım takdirde ise, sabaha kadar hayatta kalabileceğim şüpheliydi. Bu arada Alâeddin Tepe’nin kenarında kızıl alevlerle karışık duman sûtûnları yükselmeye başladı. Asiler şehri yakmaya başladılar diye düşündüm ve karar verdim. Herçi bad abad Jandarma Mektebi’ne gitmek lazım, başka çare yok.. Haydi ileri!

“Parmağım tabancanın tetiğinde seri hatvelerle ilerlemeye başladım. Birden yanı başımda sık sık nefes alan bir gölge belirdi, durdum ve heyecan içinde bağırdım:

“–Kim o?

“ Bir ses işittim fakat bana cevap verir değil, benden cevap arayan bir ses:

“–Parolayı söyle! Bu muhakkak bir asiydi.. Delibaş'ın avanesinden biri ve muhakkak bir mürteci, muhakkak beni öldürecek, beni öldürmek isteyecek bir adam ve ani bir hareketle tabancamı göbeğine dayayarak bağırdım:

“–Eller yukarı..

“ Gölge dişlerini sıktı:

“–Vay gidi vay! Vay tombuk vay, beni boş avladın ha!

“–Eller yukarı, yakarım ha!!

“ Gölge itaat etti..

“–Tabancanı ver..

“–Al!

“Ellerimi uzattım. Tam tabancayı almak üzereydim ki, on hatve ileride çamurlu bir zemin üzerinde yürüyen bir ayak sesi işittim. Bunu iki keskin ıslık takip etti. Bu muhakkak bir parola idi. Çünkü ıslık seslerini işitir işitmez, elleri yukarıda bana teslim-i nefis etmiş olan şahs-ı meçhul birden silkindi, iki hatve geriye fırladı ve bağırdı:

“–Efe gidinin biri var burada.. Ve akabinde tabancasını üzerime sıktı. Sol kolumda bir acı hissettim, vurulmuştum. Artık durmaya gelmezdi. Milli mefkûreye bi şuur da olsa, hıyanet eden bir vatan çocuğuna tabancamı çevirdim, ard arda üç el sıktım.

“Th, bile demedi. Boylu boyuna yabancı bir çam gibi yıkıldı. Pek büyük mecburiyetten doğan bir netice üzerimde pek fena bir tesir yapmıştı. Bir an için duraklar gibi oldum. Fakat bu sırada gecenin karanlık sükûtu içinde, ikinci bir düşman sesi işitildi:

“–Vay gidi vay! Vay tombuk vay! Ateş de ediyon öyle mi? Hınzır kongreci, gâvur seni!”

Ensari Bülend Bey, adını Osman Efe olarak veren bu asinin milli davaya taraftar olanlara bir yandan küfredip, diğer yandan ateş etmesi üzerine silahıyla karşılık vererek öldürdü sonra koşarak yoluna devam etti.

“Bu sırada sağdan soldan binbir fişenk sesi işitiliyor, tek tük bombalar patlıyordu. Alâeddin eteklerindeki kızıl yangın ziyasının yardımıyla az sonra tarlanın çamurlarından kurtulmuş bir şoseye çıkmıştım. Avni Bey'in söylediği Jandarma Mektebi herhalde bu cadde üzerinde olacaktı. Bu cadde üzerinde.. Anladık fakat

nerede? Hangisi? Bereket tesadüf yardım etti. Şose üzerinde henüz on hatve ilerlemiştim ki, birden karanlık arasında parlayan iki süngü ile karşılaştım.

“Sert bir ses bağırdı:

“–Yasah!..

“ Bunu bir ikinci emir takip etti:

“–Davranma!

“Az sonra bir üçüncü ses işittim:

“–Nereden geliyorsun?

“Ve bana bir sürü sorgu sual veli etti:

“–Kimsin?

“–Burada ne işin var?

“–Adın ne senin?

“–Sokakta ne geziyorsun, bu saatte?

“Ve benim cevaplarımı beklemeden kendi suallerine kendileri cevap vermeye başladılar:

“–Casus canım..

“–Bu tarafları yoklamaya gelmiş..

“.....

“Güç hal ile sesimi işittirebildim:

“–Yahu burası Jandarma Mektebi değil mi?

“–Evet!

“–Hay Allah sizden razı olsun... Zabitiniz nerede?

“–İçeride..

“–Götür beni onun yanına..

“–Düş önümüze..

“Yüksek ve uzun bir duvarın ortasına sıkışmış büyük bir tahta kapıdan içeri girdik. Jandarma Mektebi'nin seferber halde bulunduğu yek nazarda belli oluyordu. Duvar dipleri, iç ve dış kapı, merdiven ayakları hep kabil-i müdafaa bir hale getirilmişti. Az sonra Jandarma Mektebi Kumandanının odasına giriyordum¹⁸. Kumandan uzun

¹⁸ Ensari Bülend, “Milli Mücadele’de Yedi Günlük Krallık Eden Delibaş” **Büyük Gazete**, 28 Temmuz 1927, No: 2-40, s. 4-5, 14.

boy lu, 30 yaŐ larında, göz lüklü bir genç ti¹⁹. Filintası elinde, tabancası belinde müsademeye hazır bir halde bulunuyordu. Beni görür görmez sordu:

“–Kim bu?

“–Elinde tabanca kapının önünden geçiyordu. Tevkif ettik. Hüviyeti malum değil..

Bunun üzerine Ensari Bülend Bey, kimliğini açıklayarak, kendisini Avni Bey'in gönderdiğini belirtmiş, otomatik telefonla Alâeddin Tepe'yi arayan ve Avni Bey'le görüŐen Jandarma Mektebi Kumandanı, Ensari Bülend Bey'in sözlerinin doğruluğunu bizzat kendisinden öęrenmiŐti. Telefonu kapadıktan sonra jandarmalara dönerek:

“–Bizi beyle yalnız bırakın!” diyen kumandan, Ensari Bülend Bey'e Şu sözleri söylemişti:

“–Azizim doğrusu sana söylemek lazım.. Vaziyetimiz oldukça berbattır. Mektepte ceman yekûn 25 jandarma var. Bunların ekserisi acemi neferlerdir. Bir iki çavuşu istisna edersek, müsademeye kabiliyetli hemen hiçbir adamımız yok gibi. Daha ilerisine giderek söylemek isterim ki, bu adamlara itimat da edilemez. Çünkü hemen hepsi Bozkır köylerinden gelmiŐtir. Haydi bütün bunlar yalan çıksın. Fakat efrad ve ben sabahtan beri ağzımıza bir Şey koymadık. Ne ekmek var, ne katık. Halbuki Avni Bey Alâeddin Tepe'den “Kuva-yı Tenkiliye gelinceye kadar müdafaa ediniz!” diyor. En aŐaęı bir tahmin ile bir kuvve-i tenkiliye ne kadar zamanda imdadımıza gelebilir bilir misiniz? On gün.. On gün bu Őekilde bekleyebilmek imkânı var mıdır? Cevap veriniz? Nokta-i nazarınızı öğrenmek isterim, var mıdır?

“–Vallahi bilmem..

“–Gördünüz mü ya.. İŐimiz berbat azizim. Şehrin ötesine berisine serpilmiŐ ufak birkaç karakol ile yapılacak müdafaa ne derece lehimize olacak? AnlaŐılır muamma değil..

“Jandarma kumandanının sözlerine inanmamak ve inanınca da bedbin olmamak mümkün değildi” diyen Ensari Bülend Bey, o sırada Alâeddin Tepe'den telefon eden Avni Bey'in son duruma ait Şu bilgileri verdiğini belirtmekteydi:

“Alâeddin Tepe'de kumandam altında 150 jandarma, 100 çeteci ve 40-50 münferit silah endaz vardır. Vali, Şeyh Sunusi, Çelebi Abdülhalim ile bilumum

¹⁹ Ensari Bülend Bey bu kumandanın isminin Üsteğmen Ali Bey olduğunu, 1926'da İzmir KarŐıyaka'da görevli bulunduğunu belirtmekteydi.

memurin buradadır. Hükümet Konağı tahkim edilmiştir. 60 jandarma, bir miktar asker ve bize taraftar bazı şehirliler yerleştirildi. Çelebi'nin konağı yanındaki karakolda 25 polis vardır. Askeri Rüştüye Mektebi talebelerine silah tevzi olunmuştur. Tayyare Karargâhı'nda 2 mitralyöz tabiye edilmiştir. Anlaşıldı mı?"

Bu sözlerden sonra Avni Bey, kuvve-i tenkiliyenin 48 saat sonra Horoslu Han²⁰ civarına gelmiş olacağını kuvvetli tahmin ettiklerini belirterek, efradın manevi kuvvetinin nasıl olduğunu sormuş, Jandarma Mektebi'nde 8 sandık mavzer ve 12 sandık Rus cephesinin mevcut olduğunu öğrendikten sonra, 4 sandık mavzer ile 6 sandık Rus cephesinin Alâeddin Tepe'ye gönderilmesini istemişti. Bunun üzerine efradı toplayan Jandarma Mektebi Kumandanı şu sözleri söylemişti:

“–Sizden kahramanlık istiyorum. Bu sandıkları Alâeddin Tepe'ye kim götüreceksiniz?”

“Yirmibeş neferden sekizi:

“–Biz diye atıldılar.

“ Ve tam nısf-ül-leyde sandıkları omuzlarına yüklenen sekiz jandarma bağ kapısından teker teker çıktı. Alâeddin önlerine doğru uzaklaştı. Neticeden tam bir saat sonra Avni Bey telefonla bizi haberdar etti:

“–Cephaneler geldi. Teşekkür ederim. Son derece dikkat ve teyakkuz bulunmanız lazımdır. Şehirdeki casuslarımızdan habere nazaran Delibaş şu dakika 400 süvari ile şehre girmiş ve Ata'nın İbrahim'in Han'ı önünde meydanda atlarını bağlayarak bu hanı karargâh ittihaz etmiştir. Asiler henüz ne yapacaklarını bilmiyorlar. Delibaş'ın fikri şudur: Şakalak Köprüsü civarına gelecek olan kuvvet kendisine İltihak eder etmez, davullar ve menadilerle ahaliyi ayaklandıracak ve camilerden ezanlar ve es-salât okutarak hissiyat-ı resmiyeyi işgâle kalkışacaktır.

“Aradan bir saat geçti. Alâeddin Tepe önlerinde müthiş bir duman sütûnu ve kızıl yangın alevleri görülmeye başladı. Jandarma zabiti bana:

“–Ne oluyor yine? derken, telefonun zili şiddetle çalındı. Alâeddin Tepe bize şu haberi verdi:

“–Delibaş'ın emriyle asiler hapishâneyi ateşe vermişler ve bütün mahbusini teslihim ederek serbest bırakmışlardır.

“Vay anasını.. demek asilere 500 kişilik bir kuvvet daha iltihak etti.

²⁰ **Horoslu Han/Horozlu Han:** Anadolu Selçuklu Dönemine ait avlusuz kervansaray 1248'de kışlık olarak yaptırılmıştır. 1957-1958 ve 1963 yıllarında kısmen onarılan yapı, Konya-Aksaray asfaltı üzerinde bulunmaktadır.

(www.ziraat.selcuk.edu.tr/tarek/kongre/...;www.kenthaber.com/ic.anadolu/konya/rehber)

“Bu sırada merdivenlerden son derece galiz ve sĒrekli, ayak sesleri gelmeye başlamıştı. Derhal elimde tabancam koridora fırladım. BaŐçavuş İhsan ve birkaç saat evvel beni sĒngĒ ile karŐılayan iki nefer, ortalarına bıyıkları kısa kesilmiŐ, esmer azimli vĒcudu, cevval gĒzĒlĒ bir genci almıŐlar, dipçikliye, dipçikliye gĒtĒrĒyorlardı. Sordum:

“–Ne yapıyorsunuz?

“Cevap verdiler:

“–Efendim kapının ĒnĒnden geçiyordu. Elinde silah vardı. Yakaladık, esir ettik.

“Genç dişlerini gıncırdattı:

“–Esir mi, kimi esir ettiniz be! Azizim ben, 7. Karaman Atlı Piyade Alayı'na mensubum. Afyon'da emrimi aldım. İki gĒnden beri Konya'dayım. Bir evde idim. Sokakta gayr-ı tabii gĒrĒltĒler olduğunu gĒrĒnce, fevkalĒde bir vaziyet karşısında bulunduğumu anladım ve Tayyare Parkı'na doğru koŐmaya başladım. Maksadım tayyarecilerle birlikte bulunmaktı. Bu kapının ĒnĒnden geçerken, beni asi diye yakaladılar.

“Bu zabitin ismi Mustafa Kemal Bey'di. Giritli Mustafa Kemal Bey.. Ve az sonra silahı kendisine iade olundu.

“3 Ekim 1920 sabahı tan yeri ağarırken, hafif kıŐ sisleri ile ĒrtĒlĒ ufku seyre dalmıştım: MĒlĒzım Mustafa Kemal Bey'in sesini işittim:

“–Ensari Bey ne duruyorsun?

“ŐaŐaladım:

“–Efendim...

“–Ne duruyorsun azizim? Bak İsmail Paşa Değirmeni'nin yan tarafına bak..

“–E.. Baktım.. Ne var?

“–GĒrmĒyor musun?

“–Neyi be birader?

“–Neyi olacak a canım.. Bak Şu baŐlarında hacı sarıklarĒ sarılmıŐ cebeli cebeli adamlara bak!

“–Ha.. GĒrdĒm.. Ellerinde silah da var...

“–Var ya..

“–Ve yanĒbaŐında duran dĒrbĒnle etrafı biraz tetkik ettikten sonra bağırdı:

“–Vay.. vay... Asiler Tayyare Karargâhı’na hücum ediyorlar.. Mülazım Halil Hidayet otomobilin arkasına doğru koşuyor. Elinde bir mitralyöz var. Bir Maksim tüfeği galiba!..

“Dikkat ettim. Tayyare Karargâhı’nın önünde bir otomobil vardı. Beyaz pijamasının üzerine alelacele bir askeri kaput geçirmiş genç bir adam koşa koşa dolaşıyordu. Birden silah sesleri işitilmeye başladı. On dakika sonra mektebin önündeki tarlanın hendekleri arasında kaynayan yüzlerce asi tayyarecilerin üzerine yüklenmişti. Hareketi dürbünle takip eden mülazım bağırdı:

“–Vay rezil herifler vay.. Zavallı Halil, karısı da gebe.

“–Ne oluyor?

“–Öldürdüler.. Katliama başlıyorlar..

“Ve benim cevabımı beklemeden mavzerle pencereyi dürterek, ateşe başladı. Bende kendisine iltihakta gecikmedim. Az sonra Jandarma Mektebi harbe dahil olmuştu.. Harbe sokak harbine..

“Tayyare Mektebi’ne²¹ hücum eden asiler hesabsız hareket etmişlerdi. Jandarma Mektebi’ni ve bu mektepte bir avuç müdafiiin canla başla kendilerine düşman olduğunu hesaba katmadıklarından birden hatt-ı ricatlerini kesili buldular. Biz mütemadiyen ateş ediyor ve mütemadiyen öldürüyorduk. Fakat bu sırada Tayyare Parkı sükût etmiş, tayyareciler asilere esir olmuştu ve Tayyare Parkı’nı elde eden usât az sonra İsmail Paşa Değirmeni’ne girerek karşımızda beton bir kale içinde cephe almışlardı. Tam on saat müsademe devam etti. Jandarma Mektebi’nin mevki yüksek olduğundan, isabet eden kurşunların bize zararı dokunmuyordu. Bütün kurşunlar pencereyi deliyor ve başlarımızın üzerinde ıslık çalarak duvara, tavana isabet ediyordu.

“On uzun saat müsademe esnasında bir tek yaralı vermedik. Akşam etraf kararmaya yüz tuttuğu zaman zarfında takat kalmamıştı. Zaten bizde, onlar da muhafazalı yerlerde olduğumuzdan, on saatlik müsademe asillerin ilk devrelerdeki zayıtından sonra tamamen beyhude olmuştu ve tam nisf-ül-leyle kadar silah sesi kesilmedi.

“Bu sırada Jandarma Mektebinin dahili görülecek şeydi. Pencere pervazlarıyla birlikte tuz buz olmuştu. Odaların içi barut kokusu içindeydi. Zemin tenteneleri kartuşlardan görünmez olmuştu. Kırksekiz saatten beri ağızına bir şey koymamış efrad

²¹ Hatıradada Tayyare Karargâhı ve genelde Tayyare Parkı olarak geçen Tayyare İstasyonu. Mektep sözcüğü muhtemelen yanlış yazılmış olmalı.

tamamıyla bitkindi. İsyān baŐlayalı otuzaltı saat geçtiği halde elān Kuva-yı Tenkiliye'den bir haber yoktu. Tam nısfu'l-leylden sonra telefonun sesi kesildi. Anladık. Jandarma Mektebi'nin vaziyeti Alāeddin Tepe'ye asilerin hücümünü eŐkal etmiş ve her ne bahane olursa olsun, ussat her Őeyden evvel bizim iŐimizi bitirmeye karar vermişti.

“Nitekim az sonra çit dibinden ateŐ eden ilk silah sesini sürekli bir kurŐun yağmuru takip etti. Asiler gecenin karanlığından bil-istifade mektebin bahçē duvarları kenarına kadar gelmiŐler ve bizi pek dar bir çember içinde mahsur bırakmıŐlardı. Durmadan, dinlenmeden müthiŐ bir ölüm ateŐi ačan asilerin anlaŐılıyordu ki artık gözleri tamamen kararmıŐtı. Bittabi mukabeleden geri kalmadık. Lakin müdafamız artık pek mezbuhanē bir Őekil almıŐtı. Çünkü evvela mermimiz pek azalmıŐtı. Birdenbire kuvve-i maneviyesi son derece bozulan efraddan kimisi bayılmıŐ, kimisi de dili tutularak sersem ve bitkin bir halde yerde yuvarlanmaya baŐlamıŐtı.

“Nısf-ül-leylden üç saat sonra asilere ateş eden üç silahımız vardı. Üç pencere kenarından öksüre öksüre ateş eden bu üç silahın biri benim, ikincisi Mülazım Kemal'in mavzerleri, üçüncüsü ise jandarma zabitanın filintası idi. Maalesef bu sonucusu da az sonra hatt-ı harb harici olmakta gecikmedi. Bileğinden omzuna seken bir düşman kurŐunu, zabiti mecruh etmiŐti. Eski süregelen ve muntazam ateşe bedel bizim tek tük ateş etmeliğimiz asilerin cüretini arttırdı. Mülazım Kemal'e baktım, benzi sapsarı olmuştu:

“–Ne düşünüyorsun, dedim.

“–Hiç dedi. İki bombamız var ya..

“–Evet..

“–E.. Allah kerim.

“Bu sırada Jandarma Mektebi'nin ahırları istikametinde çılđın at sesleri iŐitmeye baŐladık. Ne oluyoruz demeye kalmadan, binayı kızıl bir alev sardı. Asiler ahır ateşe vermiŐlerdi. Bunu müthiş bir yanık et kokusu takip etti ve bu sırada boğuk bir gürültü ile bahçē kapısı devrildi. Asiler Şimdi müthiş gürültülerle kudurmuş birer aç kurt gibi merdivenlere saldırmıŐlardı.

“Mülazım Kemal, büyük bir soğukkanlılıkla birinci bombasını fitilleyerek fırlattı. Binbir gök gürültüsüne benzer bir ses duyuldu. Kesif bir duman, Şimşek çakan bir alev

görüldü. Bacak, kol, kafa parçaları ile karışık bir duman ve bir alev.. Fakat bomba asilerin savletini bir an için durdurabilmişti. İkinci bombayı henüz fitillemeye hazırlanıyorduk, odadan içeriye bir insan dalgası girdi ve bir an içinde kendimi çırılçıplak buldum. Birisi çizmelerimi çekmiş, diğeri beni bir don ile bırakmaya kadar soymuşlardı. Fosforlu altın saatimi bileğimi keserek almak isteyen bir Bozkırlıyı güç hal ile saatin bileğimden çıkarılabileceğine ikna ettim.

“On dakika sonra iki zabıt ve ben biraz evvel hakimi olduğumuz mektebin duvarları dibinde ayakta duruyorduk. Elinde bir filinta topallaya topallaya yanımıza yaklaşan bir asi bağırdı:

“–Arkadaşlar Ümmet-i Muhammed’i kurtarmak için, bu herifleri kurşuna dizeceğiz. İtiraz eden var mı?

“–As efe.

“–Kes efe.

“–Ceberut gidileri efe..

“Hiçbir tek ses lehimize yükselmiyordu²²

“–Ali, Hasan, Mehmed.. tam kafalarına nişan alınız...ın

“Beynimin içinde kara bir perde çekilmiş gibiydi. Hiç bir şey düşünemiyordum. Üzerlerimize silahlarını çeviren şakilere şöyle bir baktım. Her üçünün elinde eski zamandan kalma tek ateşli ve horozlu Winchester tüfekleri vardı. Bu tüfeklerin kurşunları dört buçukluk top mermilerine yakındır. Fakat yüz metreden menzilli değildirler. Bu cihet kumanda eden topalın da nazar-ı dikkatini celbetmiş olacaktı ki:

“–Oğlan kızanlar! dedi. Yanaşın gidilerin yanına be...

“Ve kızanlar yanaştılar yanımıza. Hem de ta burnumuzun dibine.. Fakat bu sırada yanı başımızdan bir ses duyuldu:

“–Efe.. Bunları öbür dünyaya yollamak değil mi maksadın! Gece yarısı burada kurşuna dizeceğine bırak bir iki saat daha yaşasınlar, sabaha karşı asıverelim... olur biter.. Hem ahali görür göğüslerindeki yaftaları, anlarlar neden astığımızı..

“Efe bir dakika düşündü:

“–Hakkınız var.. dedi. Bunları burada gebertmişiz ne faydası var? Götürün onları Ata’nın İbrahim’in Hanı’na... Delibaş da görsün yaptığımız işleri..

²² Ensari Bülend, “Milli Mücadele’de Yedi Gün Krallık Eden Delibaş” **Büyük Gazete**, 4 Ağustos 1927, No: 3-41, s. 8-10

“Ve ellerimizi arkamıza çevirip, birer kuŐakla bağladıktan sonra, dipçikliye dipçikliye bizi yürütmeye başladılar. Mektebe Şöyle bir baktım. Yanıyordu... Ufaktan kesif yaylım ateş sesleri işitiliyordu. Asilerden biri arkadaŐına fısıldadı:

“–Bizimkiler Alâeddin Tepe’ye ykleniyorlar fakat valinin yanında mitralyöz varmıŐ.. İyi ki biz, orada değiliz..

“Ata’nın Hanı görülecek bir yerdi. Sundurması tahta bir sıra üzerinde , beŐ adam ellerinde marpuları nargile içiyorlardı. Bizim kafilе handan içeri girer girmez, bunların hepsi yeknesak bir hareketle ayağa kalktılar. Evvelâ muhafızlarımız olan asiler tebrik edildi.

“–Gazanız mübarek olsun! Halifemiz efendimiz size selâm-ı Őahanelerini gönderdiler.

“Ve sonra biz birer birer isticvaba çekildik. Jandarma Zabiti Ali Bey’den hayır kalmamıştı. Zavallı adamın baŐına kimbilir hangi asi bir dipçik vurmuŐ, gz lğnn camları gz kapaklarına girmiŐti. Fakat Atlı Piyade Mülazımı Kemal elan zinde pr ateŐti. Kendisine sorulan ilk sual Şu oldu:

“–Oğlan halinde bıyıklarını neden kestiriyorsun?

“Zavallı Kemal buna yazılmayacak sonturlu bir küfürle cevap verdi ve bu cevap, yağmur gibi yağan bir tokat silsilesiyle cevap aldı.

“Ben sinirlerim fena halde gerilmiŐ evvelâ korkudan büyümüŐ gözlerle, bu namussuzları szdm ve sonra kimbilir nasıl bir tesir-i ruhi ile gülmeye, kahkahalarla, mecnun kahkahalarla gülmeye başladım.

“Benim güldüğümü görenler, bana yetiŐmekte gecikmediler. Bir lahza sonra kafama yediğim dipçiğin darbesi beni bir hoŐ etmiş ve bayılmıŐtım. Aradan ne kadar geçti, bilmiyorum. Kendimi çırılçıplak soğuk bir mermer zemin üzerinde sırtüstü yatmıŐ buldum. Ellerindeki kovalarla mütemadiyen baŐıma su döken iki izbandut gibi herif, beni tekmeliyorlar ve syleniyorlardı.

“–Gidi gebermedi be?

“–Ben o halde olsaydım çoktan lmŐtm.

“–Yahu ayaklarına ip bağladık, buraya kadar sürükledik elan yaŐıyor...

“–Garip şey.. Ata’nın İbrahim Hanı’ndan Piri Paşa Dergâhı’na²³ kadar sürüklene, sürüklene kafası taştan taşa çarparak buraya kadar geldi. Halâ gebermedi.

“Birden intikal ettim. Bunların konuştuğu adam bendim. Fakat Piri Paşa Dergâhı namı verilen bir yerde, şu soğuk mermer üzerinden ber hayat olarak kalktıktan sonra, bana ne yapacaklardı? Evvelâ kendimi uzun müddet baygın göstermeyi düşündüm. Fakat ya heriflerin canı sıkılır, kızarlar da yeniden ayağıma ip bağlayıp beni bir çukura sürüklerlerse... Naçar:

“–Ağalar aman bir bardak su! diye bağırdım.

“–Vay gidi vay! Vay tombuk vay! Uyandın nihayet ha!

“–Bir bardak su!

“- ... İç!... nun bir de su istemesi var daha.. Oğlan sen mi kaldın Delibaş Paşa ile alay edecek.. Görürsün yarın sabah sen!.

“Beynimin ortasına inen bir tekme ile zorla ayağa kaldırıldım. İki muhafızın kolumdan tutarak, sürüklercesine bir kapıdan içeri soktular. Sokar sokmaz da bir ikinci tekme indirerek, üç adım ileriye fırlattılar. Burun üstü yere düşmüşüm. Aradan ne kadar geçti bilmiyorum, gözlerimi yeniden açtım. Hafif bir kandille aydınlanan bir kubbe altında ve yumuşak bir zemin üzerindeyim. Birkaç saniye sonra, gözlerim karanlığa alışınca anladım ki burası bir camii veyahud da bir tekke.. Sendeleme, sendeleme ayağa kalktım. Fakat bir de ne göreyim? Duvarların kenarında bir sürü insan başı dizili değil mi? Yüreğim hopladı:

“–Eyvah, dedim. Burası bir maktel!

“Korku ile karışık bir merak ve tecessüsün taht-ı tesirinde la alel-tayin ile kafalardan birine doğru yürümeye başladım. Kafa gittikçe nazarlarımda büyüyor, büyüyordu ve büyüyen kafa birden ağzını açtı, gözlerini oynattı. Tüylerim diken diken olmuş, soğuk terler döküyordum. Fakat bereket versin bu kafa, söz söylemeye, bağırmaya başladı da kendime gelebildim.

“–Oğlan dikkat etsene be..

“O zaman anladım ki, bu başların hepsi omuzları üzerinde duruyor ve bunların hepsi yaşayan birer adama aiddir. Az sonra pek garip bir keşifte bulunuyordum. Piri

²³ **Piri Paşa Camii:** Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman’ın vezirlerinden Piri Mehmed Paşa tarafından 1523’de yaptırılmıştır. Caminin bitişiğinde Şeyh Siyavuş’a ait bir türbe bulunmaktadır. (www.kenthaber.com/ic.anadolu/konya-merkez/piri-mehmet-paşa-camii) Bu cami isyancılar tarafından adeta merkez hapishanesi şeklinde kullanılmıştır (Avanas, Milli Mücadele’de Konya, s. 134) Hatıraların ilerleyen kısımlarında bu durum açıkça görülecektir.

Paşa Camii benim gibi çıplaklarla dolu bulunuyordu ve her çıplak soğuktan titrememek için zemin halısının altına girmiş ve ne olur, ne olmaz hiç olmazsa ölüm bizi uykuda bulsun diyerek gözlerini kapamıştı. Esir tayyareciler, paralarına tamaen soyulmuş bakallar, bazı Konya eşrafı, Öğüt Gazetesi sahibi Ahmed Efendi²⁴, bizim Mülazım Kemal hepsi burada idi. Bana da bir yer verdiler. Ben de uzandım. Sabah oluncaya kadar ak ile karayı seçtik. 4 Ekim 1920 gece, Piri Paşa Dergâhı'nın avlusunda muhacir ailelerine yapılan hakaret ve tecavüzleri hiç şüphesiz hiçbir devir görmemiştir.

“5 Ekim sabahı Piri Paşa Dergâhı misafirleri, teker teker avluya çıkarıldılar. Üç asiden müteşekkil bir komisyon hüviyetlerimizi tesbit etti. İşte benim tesbit olunan hüviyetim:

“Uşaklıyım, garsonum. Sokakta gezerken yakalayıp beni buraya getirdiler. Hiç kimse buna itiraz etmedi.. Çünkü kimsenin kimseden haberi yoktu. Hüviyetler tesbit olunduktan sonra, diz ile kol nizamında yola koyulduk. Tayyareci arkadaşlardan biri önümde yürüyordu.

“–Nereye gidiyoruz? diye sordum.

“–Nereye mi? dedi. Nereye olacak ölüme. Bozkıra gidiyoruz. Dağa çıkaracaklar ve orada temizleyecekler..

“İtiraz edemedim. Çünkü görünüş tamamen bu sözleri tahkim ediyordu. Etrafımız bir sürü müsellaah adamlar tarafından çevrilmişti. Kamyonlara binmiş olan asiler bağıra bağıra:

“–Gidiler! Tombuklar! Geberteceğiz sizi! diye söyleniyorlardı.

“Sokak aralarından geçerken, asilerden, kadınlarına varıncaya kadar, kışlık tezek kalıplarını kafalarımıza fırlatıyorlar. Taze kızdırılmış yağ, kaynar su döküyorlardı. İki saat sonra şehirden 20 km uzaklıkta bir bataklık kenarında idik..

---

²⁴ **Selanikli Abdülğani Ahmed Bey:** 2 Ocak 1918'de Afyon'da Öğüt Gazetesi'ni kurdu. İzmir'in Yunanlılar tarafından işğali üzerine gazetesini Konya'ya taşıdı. Ancak burada bulunan İtalyan kuvvetleri, İngiliz Başkumandanlığı'nın ısrarlı talepleri üzerine gazeteyi kapattı. İtalyanların şehri tahliye etmesiyle yeniden yayınlanmaya başladı. Delibaş ayaklanması sırasında ise gazeteyi basan isyancılar Abdülğani Ahmed Bey'i döverek esir aldılar. Ayaklanmanın bastırılmasından sonra kurtuldu. Mustafa Kemal Paşa'nın talimatı üzerine gazetesi Ankara'ya taşındı. Ancak Abdülğani Ahmed Bey Öğüd'ü hem Ankara'da hem Konya'da çıkarılmasını sağladı. Gazetenin Ankara'daki Mesul Müdürü Ahmed Tevfik Bey, Konya'dakinin Nuri Tahsin Bey'di. 1921 Temmuz'unda 699. sayısından itibaren Ankara'da çıkmaya başlayan gazete 1923 yılında kapandı (Ömer Sami Coşar, Milli Mücadele Basını, İstanbul, 1964, s. 155-163; M. Nuri İnuğur, Basın ve yayın Tarihi, Der yayınları İstanbul, 1999⁴, s. 353; Hıfzı Topuz, II. Mahmut'tan Holdinlere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003², s. 133; F. Süreyya Oral, Türk Basın Tarihi 1919-1965... s. 49-50)

“–Çökünüz! emri verildi.

“–Çöktük.. Yani diz çöktük.

“Tayyareci arkadaş kulağıma eğildi:

“–Anlaşıldı dedi. Burada temizleyecekler!

“–Ne yapalım!

“–Ne yapacaksın! Gözlerini kaparsın olur biter.

“On dakika sonra tozu dumana katan bir süvari kafilesinin önünde Delibaş göründü. Yanımıza gelince atından indi. Hepimizi teker teker gözden geçirdikten sonra:

“–Sizi, dedi. Buraya öldürmeye getirmiştım. Lakin Saraç Kemal şefaati etti. Bağışladım. Lakin şu şartla ki, elinize silah vereceğim, cepheye gideceksiniz. Düşman Horoslu Han’a kadar geldi.

“(?) üç araba karpuz getirterek bize tevzi ettikten sonra, son derece cebri bir yürüyüşle şehre döndük. Bu sırada Delibaş’ın cephe dediği şey çoktan bozulmuştu. Başaralı Mustafa Efendi’nin Oteli kenarından geçerken, şehrin kenar mahallerinde müthiş top sesleri, bomba tarakaları ve yaylım ateş sesleri işitiliyordu. Bu sırada tayyareci dostum bağırdı:

“–Herkes başının çaresine baksın! Muhafızlar kaçtılar.

“Hakikaten etrafımızda muhafız kalmamıştı. Silah sesleri üzerine kaçmışlardı ve halife ordusu döküntülerine kumanda eden Delibaş Paşa dörtnala Kızıl Ören²⁵ Köyü’ne doğru firar ederken, biz de serseri kurşunlardan korunmak için, Başaralı’nın büyük oteline dahil olduk. Az sonra ellerimizi, yüzümüzü yıkamış ve ılık bir odada Mustafa Efendi’nin sunduğu nefis yemekleri yiyorduk.

“Mustafa Efendi gülerek:

“–Hazıra kondunuz, dedi. Asilerin elebaşları bana iki saat evvel haber yollamıştı. “Öğle yemeğini evinde yiyeceğiz. Üç bin lira da hazırlasın bize! Yoksa gebertiriz gidiyi” diye

“Bu sırada silah sesleri seyrekleşmişti... Dörtnala gelen kesif bir süvari müfrezesi birden kapının önünde dizgin kırdı... Elinde namlusundan duman tüten bir tabancalı

---

²⁵ **Kızıl Ören:** Konya-Beyşehir tarihi ipek yolu üzerinde kurulmuş bir köy olup, bugün Konya’nın Meram İlçesine bağlı bir beldedir.

genç müfreze kumandanı arkadaőım Mülazım Hadi²⁶ yüksek sesle Şu kısa beyannâme-yi okudu:

“Büyük Millet Meclisi Hükümeti Kuvvetleri Şehre hâkimdir. Herkes, malından, canından emin olsun! Asiler, asilere yataklık edenler Şiddetle tecziye olunacaklardır. Kahrolsun Hilafet Ordusu!

“Üç gün sonra Ata'nın İbrahim'den bil-itibar asi elebaőlarından ekserisi ceza-yı sezası olan idam sehpasını ve kaçmak isteyenlerin hemen hepsi de tenkil müfrezelerinin karşısında cehennemi boylamıŐtı.

“Kızıl Ören köylülerinin yardımıyla bir kar tipisinden bil-istifade Erkân-ı Harbiye Reisi Topal Osman Efe ile beraber Pozantı'ya giden ve Fransızlara iltihak ederek bedebdeb İstanbul ve İzmir seyahati yaptıktan sonra, vasi tâlimat ve para ile gizlice Konya'ya dönen Delibaş da Alibeyhüyüğü'nde fırsat beklerken, avenesinden birinin eliyle üç ay sonra cehennemi boylamıŐ²⁷ ve başı yedi gün emrettiği, asıp keŐtiđi, yakıp yıktığı mukaddesat, namus, izzet-i nefis gibi Őeyleri pay-ı mal ettiği Konya'da Hükümet Konağı önünde yirmi dört saat teŐhir edilmiŐtı.

Ensari Bülend Bey, Delibaş Mehmed İsyanı sırasında isyancılara esir düşerek yaşadıklarını kaleme aldığı hatıralarına “İŞte Milli Mücadele'de saf ve nezih Türk köylüsünün ve büyük Türk kahramanlarının fedakârlıklarından ufak bir parça..”²⁸ sözleriyle son vermekteydi.

Afyonkarahisar'dan haber konusu bulmak için geldiği Konya'da Delibaş Mehmed isyanına tesadüf ederek, isyancılara esir düşen Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi Muhabiri Ensari Bülend Bey'in yukarıdaki hatıraları bir isyanın iç yüzünü, hafızalarda yer eden ilginç diyaloglar ve canlı bir anlatımla tarihe aktaran dikkate değer örneklerden biridir.

²⁶ Ensari Bülend Bey, “arkadaőım” dediği Hadi Bey'in 1927'de Salihli'de bir çiftlik sahibi olduğunu belirtmektedir.

Hadi Bey, 70 mevcutlu Süvari Bölüğü kumandanı idi. (TİH, V, İstiklal Harbinde Ayaklanmalar, s. 189)

²⁷ Karaman'ın Dinek tarafında kendi adamlarından Arzı'nın Abdullah tarafından vurulup, Çerkes Murad tarafından da başı kasaturayla kesilerek öldürülen Delibaş Mehmed üç ay sonra değil, isyandan on ay sonra öldürülmüŐ, kesik başı Konya Hükümet Konağı önünde 31 Ağustos 1921'de teŐhir edilmiştir (Avanas, Milli Mücadele'de Konya, s. 150-152; Süleyman Fikri Erten, Milli Mücadele'de Antalya, 2007², s. 44; **Hâkimiyet-i Milliye**, 1 Eylül 1337/1921, No: 279; **Anadolu'da Yenigün**, 22 Eylül 1337/1921, No: 332-19)

²⁸ Ensari Bülend, “Milli Mücadele'de Yedi Gün Krallık eden Delibaş” **Büyük Gazete**, 4 Ağustos 1927, No: 4-42, s. 12-14.

KAYNAKÇA

- Avanas, Ahmet, **Milli Mücadele’de Konya**, Atatürk Araştırma Merkezi Ankara, 1998
- Coşar, Ömer Sami, **Milli Mücadele Basını**, İstanbul, 1964
- Erten, Süleyman Fikri, **Milli Mücadele’de Antalya**, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Kültür Yayını, Antalya, 2007²
- İnuğur, M. Nuri, **Basın ve Yayın Tarihi**, Der yayınları, İstanbul, 1994⁴
- Nebioğlu, Osman, **100 Meşhur Türk**, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul, 1955.
- Oral, F. Süreyya, **Türk Basın Tarihi 1919-1965 Cumhuriyet Dönemi**, İkinci Kitap, Doğuş Matbaacılık ve Ticaret Ltd. Şti., Ankara, 1968
- Topuz, Hıfzı, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003²
- Turan, Tufan-E. Tüylü Turan “Libya’nın Tarihi Gelişimi İçerisinde Senusilik, Türk-Senusi ve Türkiye-Libya İlişkileri” **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 4/19 (Güz 2011) Ordu
- Türk İstiklal Harbi, V, İstiklal Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1974
- Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, III**, TBMM Vakfı yayınları, Ankara, 1995
- Yılmaz Hayri Fehmi-Şevket Dönmez “Tarihi Miras Konya Alâeddin Tepesi” **NTV Tarih**, 34 (Kasım 2011) İstanbul

Anadolu’da Yenigün

Büyük Gazete

Hâkimiyet-i Milliye

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Tevfik-Ebuzziya>

www.arkas.com.tr

www.derinkulis.com/.../tarihi-otel

www.kenthaber.com/ic.Anadolu/konya-merkez/piri-mehmet-paşa-camii

www.restorasyonforum.com/konya/ynt-konya-tarihi-Augustus.../

www.ziraat.selcuk.edu.tr/tarek/kongre/...